

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора, завідувач кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця

Гавкалової Наталії Леонідівни

на дисертаційну роботу Перепеліцина Григорія Борисовича на тему «Теоретичні аспекти управління розвитком деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент»

На підставі аналізу дисертаційної роботи Перепеліцина Григорія Борисовича подано відгук, у якому відповідно до чинних вимог наведено оцінку актуальності теми, ступеня обґрунтованості та достовірності наукових положень, наукової новизни, теоретичної і практичної цінності одержаних результатів, повноти їх оприлюднення, дотримання принципів академічної доброчесності, а також сформульовано дискусійні положення і загальний висновок щодо завершеності дисертаційного дослідження.

1. Актуальність теми дисертації

Висока актуальність теми дисертаційної роботи обумовлена необхідністю вирішення складного комплексу управлінських проблем, зумовлених потребою підвищення ресурсоефективності, екологізації виробничих процесів і забезпечення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняного лісопромислового сектору на основі впровадження циркулярних бізнес-моделей.

Світовий та європейський тренди (*European Green Deal, Circular Economy Action Plan*) вимагають переходу до замкнених виробничих циклів, тоді як у вітчизняній деревообробній галузі збережено значну частку сировинної спрямованості, низький рівень глибокої переробки та високу частку втрат і відходів біомаси. У свою чергу, наявні теоретико-методичні підходи не дозволяють комплексно оцінювати рівень каскадності виробничих ланцюгів та обґрунтовувати пріоритети розвитку галузі з урахуванням кон'юнктури міжнародних ринків і порівняльних переваг вітчизняної продукції. Низький рівень лісистості, зростання дефіциту якісної ділової деревини, низький рівень переробки біомаси, актуалізують потребу переходу від лінійних моделей господарювання до циркулярних бізнес-моделей. Це вимагає розробки нових теоретико-методологічних засад і організаційно-економічних механізмів управління, які б забезпечили оптимізацію ресурсокористування на основі каскадування, підвищення частки продукції з високою доданою вартістю, зниження вуглецевого сліду та адаптивну еколого-економічну стійкість підприємств деревообробної галузі України.

Як засвідчено в дисертації, проведені автором дослідження за науковою

спрямованістю відповідають тематиці науково-дослідних робіт Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України: «Реструктуризація ланцюгів створення вартості в лісопромисловому комплексі України в повоєнний період» (номер державної реєстрації 0123U103154), у межах якої здобувачем оцінено динаміку світової заготівлі й експортно-імпортних операцій лісопромислового комплексу країн світу, розроблено методичний підхід до оцінки конкурентних переваг продукції лісопромислового комплексу України на світовому ринку; «Впровадження циркулярного підходу в секторах економіки» (номер державної реєстрації 0124U005146), у межах якої здобувачем обґрунтовано ключові дефініції впровадження циркулярного підходу в секторах економіки, запропоновано методичний підхід до обґрунтування напрямів структурних перетворень в деревообробній галузі України, що підтверджує актуальність та цінність його напрацювань.

Виконані автором у межах зазначених тем дослідження безпосередньо пов'язані з обґрунтуванням теоретико-методичних засад і розробкою практичних рекомендацій з управління розвитком деревообробної галузі на засадах циркулярної економіки.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Перепеліцина Г.Б. є достатньо обґрунтованими. Вони базуються на узагальненні теоретичних підходів вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері циркулярної економіки, обґрунтуванні пріоритетів розвитку обробної промисловості, управління відходами, забезпечення енергетичної безпеки.

Автором опрацьовано значний масив фундаментальних і прикладних досліджень, нормативно-правових матеріалів, статистичних і звітних даних (Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), Організації економічного співробітництва і розвитку), аналітичних платформ, профільних електронних ресурсів та матеріалів науково-практичних конференцій. Інформаційна база відповідає поставленим завданням і забезпечує поєднання теоретичного, аналітичного та прикладного рівнів дослідження.

Обґрунтованість результатів роботи підтверджується адекватним використанням сучасних методів дослідження, таких як: теоретичне узагальнення; аналіз і синтез; індукція та дедукція; статистичний й економічний аналіз; матричний метод; формалізація; побудова інтегральних індикаторів; кластерний аналіз; бібліометричний аналіз; регресійні моделі; сценарний підхід. Теоретичну та методичну основу становлять положення системного, процесного, ресурсного, структурно-логічного підходів. Їх комплексне застосування дозволило дисертанту поєднати теоретико-концептуальні засади управління розвитком деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки з формуванням прикладного інструментарію оцінювання рівня каскадності галузі, розробкою практичних рекомендацій

щодо реалізації циркулярних бізнес-моделей та підвищення доданої вартості продукції з деревини.

Проведені Перепеліциним Г.Б. узагальнення теоретичних підходів до впровадження каскадно-циркулярного підходу в деревообробній галузі, оцінка динаміки світового та українського ринків продукції деревообробної галузі, обґрунтування пріоритетів розвитку деревообробної галузі на засадах циркулярної економіки, оцінка рівня каскадності деревообробної галузі та обґрунтування напрямів структурних перетворень в деревообробній галузі України, визначення шляхів підвищення ефективності використання відходів з деревини, формування циркулярних бізнес-моделей у деревообробній галузі, а також практична апробація отриманих результатів свідчать про достатню обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій.

Структура роботи та послідовність викладення науково-методичних положень є логічними, що свідчить про завершеність дослідження. Зміст дисертаційної роботи відповідає її темі. Через усі розділи простежується спрямованість дослідницького пошуку на теоретичне узагальнення й обґрунтування методичних положень щодо управління розвитком деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки.

Представлені у дисертації теоретичні й методичні результати відрізняються комплексністю аналізу, послідовністю переходу від діагностики проблемного стану до вибору управлінської реакції, коректністю формулювання пропозицій щодо практичного використання та науковою новизною.

Детальне ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Перепеліцина Г.Б. дає можливість стверджувати, що автор системно підійшов до обґрунтування та розробки пропозицій з теми дослідження. Характерними для роботи є комплексний підхід, належне поєднання теоретичних положень з економічними розрахунками та послідовний виклад матеріалу. Наукові положення, висновки і пропозиції є обґрунтованими з теоретико-методичної точки зору, а робота має логічну побудову і становить завершене комплексне наукове дослідження.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Підтверджую наукову новизну положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертаційній роботі, а саме:

удосконалено організаційний підхід до обґрунтування напрямів розвитку деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки, що включає: ідентифікацію основних змістовних детермінант циркулярності в деревообробній галузі → оцінювання рівня каскадності деревообробної галузі України та країн світу → обґрунтування напрямів розвитку деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки, що дозволяє формалізувати процес прийняття управлінських рішень щодо впровадження каскадно-циркулярного підходу;

розроблено методичний підхід до визначення напрямів інтенсифікації переробки відходів з деревини, який, на відміну від наявних, включає оцінку

стану світового лісового господарства країн світу, визначення ступеня використання енергетичного потенціалу деревини в світі та Україні, розробку сценарію підвищення використання паливного потенціалу деревини в Україні, що дозволяє оптимізувати баланс залучення відходів з деревини в енергетичні та матеріальні цикли;

запропоновано структурно-логічну схему оцінки стану деревообробної галузі України та країн світу на засадах каскадної циркулярності, яка, на відміну від наявних, охоплює повний цикл руху матеріальних ресурсів (ресурси, матеріали, первинна переробка деревини, вторинна переробка деревини, енергетичне використання біомаси), що дозволяє здійснити комплексний аналіз матеріальних та енергетичних потоків деревини;

дістав подальшого розвитку методичний підхід до обґрунтування напрямів структурних перетворень в деревообробній галузі України, що поєднує моделювання структури та потоків ресурсного циклу, матричний аналіз прямих і повних витрат та операціоналізацію R-принципів циркулярної економіки, забезпечуючи кількісну верифікацію переходу від лінійних, витратних моделей до структурно стійких циркулярних бізнес-моделей;

удосконалено методичний підхід до оцінки рівня каскадності деревообробної галузі країни та систему індикаторів, яка, на відміну від наявних, структурована за чотирма компонентами (сталість ресурсної бази, ефективність первинної переробки деревини, використання вторинної та рекуперованої сировини, енергетичне використання біомаси), що дозволяє визначити диспропорції між матеріальними та енергетичними каскадами в деревообробному секторі;

розроблено методичний інструментарій для обґрунтування структурних трансформацій деревообробної галузі, що ґрунтується на виробничо-продуктовій схемі циркулярного підходу, передбачає інтегральну оцінку конкурентоспроможності видів продукції деревообробної галузі України та країн світу, а також розрахунок індексів RCA та СТВ у розрізі рівнів каскадного використання деревини. Це дозволяє виявити точки зростання експортного потенціалу галузі завдяки переходу до вищих рівнів каскадування деревини.

Викладені й обґрунтовані у дисертації теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації отримані дисертантом на основі оригінального авторського підходу до вирішення актуального наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних засад і розробки практичних рекомендацій з управління розвитком деревообробної галузі на засадах циркулярної економіки. Новизна властива як загальній логіці дослідження, так і вирішенню окремих завдань, пов'язаних із діагностикою, моделюванням, формуванням циркулярних бізнес-моделей, розробкою практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності переробки відходів з деревини, визначення напрямів структурних перетворень в деревообробній галузі України на засадах циркулярної економіки.

4. Повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором дисертацій роботах

За результатами наукового дослідження опубліковано 13 наукових праць, серед яких: 2 розділи у колективних монографіях (серед яких одна монографія індексується у базі Scopus); 6 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; 5 тез доповідей у матеріалах конференцій. Тематика публікацій охоплює питання аналізу контекстуальних і часових закономірностей розвитку поглядів на розвиток циркулярної економіки, обґрунтування стратегічних напрямів розвитку деревообробної промисловості країн світу, оцінки динаміки світового та українського ринків продукції деревообробної промисловості, оцінки конкурентоспроможності ЛПК України та країн світу в контексті доданої вартості, ідентифікації кластерів ЛПК в регіонах України, оцінки рівня каскадного використання деревини в Україні та країнах світу, розробки сценаріїв розвитку деревообробної промисловості України у повоєнний період.

Основні положення дисертації були апробовані на 5 міжнародних науково-практичних конференціях: «Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу» (м. Київ, Україна, 2023 р.); «Modernization of today's science: experience and trends: collection of scientific papers» (м. Сінгапур, Республіка Сінгапур, 2024 р.); «Science and society: modern trends in a changing world» (м. Відень, Австрія, 2024 р.); «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» (м. Харків, Україна, 2024 р.); «Тенденції та перспективи розвитку менеджменту в умовах глобальних викликів» (м. Кропивницький, Україна, 2025 р.). Кількість, зміст і спрямованість опублікованих праць свідчать про належну повноту оприлюднення основних наукових результатів дисертації та їх апробацію у професійному науковому середовищі.

5. Теоретична цінність та практичне значення роботи і використання результатів дослідження

Важливість і практична значущість результатів дисертаційного дослідження визначаються актуальністю теми роботи та суттєвістю авторського внеску у вирішення наукового завдання з розвитку теоретичних положень, розробки методичних підходів і практичних рекомендацій щодо управління розвитком деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки. Запропоновані рішення мають достатній рівень обґрунтованості як з теоретичних, так і з методичних позицій.

Теоретична цінність розроблених положень полягає у поглибленні розуміння сутності циркулярної економіки. Автором узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності понять: циркулярна економіка, циркулярний підхід, замкнені цикли, промисловий симбіоз, циркулярна бізнес-модель, вторинна сировина, екодизайн, що дало змогу встановити взаємозв'язок між ними. Заслуговує на увагу розроблений автором методичний підхід до обґрунтування напрямів структурних перетворень в деревообробній галузі України.

Практичне значення мають методичний підхід до визначення напрямів інтенсифікації переробки відходів з деревини, методичний інструментарій для обґрунтування структурних трансформацій деревообробної галузі, методичний підхід до інтегральної оцінки рівня каскадності деревообробної галузі країн світу, рекомендації щодо підвищення ефективності переробки відходів з деревини та впровадження циркулярних бізнес-моделей в деревообробній галузі.

Наукові результати дисертаційної роботи використані у роботі вітчизняних підприємств та організацій, зокрема: методичний підхід до оцінювання каскадного використання деревини використано у практичній діяльності ТОВ «Е.М.А.» (довідка № А26-025 від 20.03.2026 р.); науково-практичні рекомендації щодо оптимізації бізнес-процесів у деревообробній промисловості в умовах циркулярної економіки, оцінки стану переробки деревних відходів в Україні та країнах світу та розробки сценарію підвищення використання паливного потенціалу деревини в Україні використано у практичній діяльності Об'єднання промисловців і підприємців Харківської області – Регіонального відділення всеукраїнської громадської організації «Український союз промисловців і підприємців» (довідка від 25.05.2026 р.); методичний інструментарій до обґрунтування структурних трансформацій деревообробної галузі використано у практичній діяльності ТОВ «Кроноспан ЮА» (довідка № 01/01/23 від 03.01.2023 р.).

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Відповідність анотації основним положенням дисертації

Дисертація має традиційну структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки та офіційні документи щодо впровадження результатів дослідження. Загальний обсяг дисертації складає 236 сторінок. Робота містить 46 таблиць (2 з яких займають 2 сторінки) та 45 рисунків (1 з яких займає 1 сторінку), списки використаних джерел налічують загалом 156 найменувань і викладені на 22 сторінках, 5 додатків на 17 сторінках. Зміст роботи викладено у чіткій логічній послідовності та проілюстровано відповідними таблицями, рисунками і розрахунками.

Дисертаційна робота Перепеліцина Г.Б. є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують актуальне наукове завдання - теоретичне узагальнення і обґрунтування методичних положень щодо управління розвитком деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки.

Дисертація виконана українською мовою, оформлена відповідно до встановлених норм і правил та є завершеною кваліфікаційною науковою працею. Дослідження має теоретико-методичний і прикладний характер, що відповідає рівню роботи на здобуття ступеня доктора філософії. Тема, мета, об'єкт, предмет і зміст дисертації відповідають спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Анотації українською й англійською мовами достатньо повно розкривають мету,

завдання, наукову новизну, зміст розділів, практичне значення та основні результати дисертації й відповідають її структурі та змісту.

7. Дотримання принципів академічної доброчесності

Положення дисертаційної роботи, опис одержаних автором результатів та використання наукових праць інших дослідників супроводжуються відповідними коректними посиланнями на джерела. Дисертація і наукові публікації виконані автором із дотриманням принципів академічної доброчесності. Ознак необґрунтованого використання результатів інших авторів, фабрикації чи фальсифікації даних під час ознайомлення з роботою не виявлено.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логіку викладу матеріалів, разом з тим можна зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи Перепеліцина Г.Б.:

8.1. У дисертаційній роботі ґрунтовно розкрито теоретичні засади циркулярної економіки та досліджено R-принципи як основу управління матеріальними потоками (стор. 25-26; 116-149). Водночас, зважаючи на подальше використання цих принципів при обґрунтуванні напрямів структурних перетворень деревообробної галузі, доцільно було б дещо чіткіше представити їх галузеву адаптацію, зокрема показати відповідність окремих R-стратегій конкретним рівням каскадного використання деревини. Це дозволило б посилити взаємозв'язок між теоретичними положеннями першого розділу та запропонованим у роботі методичним інструментарієм.

8.2. У підрозділі 3.3 автором систематизовано бар'єри циркулярної трансформації деревообробної галузі. Зазначимо, що практична значущість рекомендацій зросла б у разі їх декомпозиції за рівнями управління (макро-, мезо-, мікрорівень) із чіткою ідентифікацією ключових стейкхолдерів (органів виконавчої влади, галузевих асоціацій, бізнесу та інвесторів), відповідальних за їх імплементацію.

8.3. У підрозділі 2.2 представлено методичний підхід до оцінки рівня каскадного використання деревини в Україні та країнах світу, який дає якісну статичну оцінку, проте його розширення шляхом дослідження динаміки показників каскадності в Україні та світі суттєво підсилило б прогностичні можливості розробки.

8.4. Позитивно оцінюючи проведений бібліометричний аналіз (стор. 26-32, 54-60, 159-163) та отримані результати, слід відзначити, що автором сформовано належне підґрунтя для виявлення основних тенденцій розвитку наукового інтересу до тематики управління розвитком деревообробної галузі на засадах циркулярного підходу. Водночас дослідження набуло б додаткової теоретичної цінності за умови поглиблення комплексного аналізу взаємозв'язку понять «циркулярна бізнес модель» та «життєвий цикл», зокрема шляхом додавання системи параметрів їх кількісного оцінювання. Це

дозволило б більш повно розкрити характер і динаміку взаємозв'язків між досліджуваними категоріями та посилило б теоретичне обґрунтування подальших положень дисертації.

8.5. У підрозділі 3.2 автор запропонував визначити пріоритети розвитку деревообробної галузі України за матеріальним каскадом, спираючись на конкурентні переваги продукції на міжнародних ринках. Позитивно оцінюючи розроблений методичний інструментарій, зауважимо, що використання індексів виявленої порівняльної переваги (RCA) та торговельного балансу (СТВ) відображає насамперед поточну зовнішньоторговельну кон'юнктуру. Для обґрунтування внутрішніх структурних трансформацій деревообробної галузі доцільно було б додатково врахувати показники ємності ринку, технологічної готовності вітчизняних підприємств та наявності капітальних інвестицій для переходу на вищі рівні каскадування.

Вищенаведені зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Перепеліцина Г.Б.

9. Відповідність роботи вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертаційна робота Перепеліцина Г.Б. «Теоретичні аспекти управління розвитком деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, присвяченою вирішенню актуального наукового завдання щодо розвитку теоретичних положень, розробки методичних підходів і практичних рекомендацій з управління розвитком деревообробної галузі України на засадах циркулярної економіки.

Робота виконана на належному науково-теоретичному рівні, текст викладено грамотно та послідовно, зміст дисертації розкриває обрану тему дослідження і забезпечує досягнення поставленої мети. Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладено в логічній послідовності, а висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами теоретичного аналізу, економічних розрахунків, моделювання і практичної апробації.

Наукові результати проведених досліджень опубліковані у фахових виданнях та апробовані на міжнародних науково-практичних конференціях. Опубліковані праці відображають основний зміст дисертації та підтверджують особистий внесок здобувача.

Дисертація здобувача в цілому відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, в редакції Постанови Кабінету Міністрів України № 507 від 03.05.2024 р.), та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки

України від 12 січня 2017 року № 40.

Загальний висновок

Оцінюючи дисертацію в цілому, слід відзначити, що вона є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, у якій на підставі проведених досліджень вирішено актуальне наукове завдання – обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій з управління розвитком деревообробної галузі на засадах циркулярної економіки. Тема, мета, об'єкт, предмет і зміст роботи відповідають спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Дисертація характеризується логічною структурою, належним рівнем теоретичного узагальнення, обґрунтованим використанням сучасних методів дослідження, науковою новизною та практичною спрямованістю результатів. Основні положення апробовано на науково-практичних конференціях, оприлюднено у наукових публікаціях і впроваджено у діяльність підприємств та організацій. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

За змістом, науковим рівнем і якістю оформлення дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, в редакції Постанови Кабінету Міністрів України №507 від 03.05.2024 р.), та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40. Автор дисертації Перепеліцин Григорій Борисович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри державного управління,
публічного адміністрування та
регіональної економіки

Харківського національного
економічного університету ім. С. Кузнеця

Н.Л. Гавкалова